

Kimyanın tədrisi metodikası**KİMYANIN TƏDRİSİNDƏ “SİNKVEYN” METODUNUN TƏTBİQİ**

UOT 372.8:54

Zərinə Hikmət qızı Nağızadə*Bakı şəhəri 38 nömrəli tam orta məktəbin kimya müəllimi,
Bakı Dövlət Universitetinin fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorantı***E-mail:** *naqizadezarina@gmail.com***Rəyçilər:** *ped. e.d, prof. L.N. Qasımova,
ped..e.d, prof. R.L. Hüseynzadə***Açar sözlər:** *kimya, yaradıcılıq, məktəb, inkişaf, təlim, sinkveyn***Key words:** *chemistry, creativity, school, improvement, training, sinkwain***Ключевые слова:** *химия, творчество, школа, совершенствование, обучение, синквейн*

Müasir təhsil sisteminin qarşısında dayanan aktual məsələlərdən biri şagirdlərin yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişaf etdirilməsidir. Təlim prosesində bu istiqamətdə nailiyyət əldə etmək üçün müxtəlif metod və üsullardan, fərqli təlim texnologiyalarından istifadə olunur. Sinkveyn metodu da tədris prosesində şagirdlərin yaradıcı fəaliyyətini təşkil etmək üçün kifayət qədər effektiv və maraqlı metod olub, heç bir xüsusi istedad və bilik tələb etmir, istənilən yaş qrupuna daxil olan uşaqların analitik və aktiv düşünmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. [5, s.48-49]

Dərstdə sinxronizasiya tərtib etmək üçün nəzərdə tutulmuş mövzu haqqında müəyyən bilik və anlayışa sahib olmaq lazımdır. Ümumiyyətlə, sinxronizasiyanın qurulması sxemi aşağıdakı kimidir [8]:

1. birinci sətir - syncwine mövzudur, çox vaxt bir söz, isim (bəzən iki sözlü ifadələr, itisarlər və s.) ilə verilə bilər;
2. ikinci sətir - iki sifət (mövzunu xarakterizə edən);
3. üçüncü sətir - üç fel (mövzu kimi təyin edilmiş obyekt və ya anlayışın hərəkətləri);
4. dördüncü sətir - dörd sözdən ibarət cümlə (müəllifin obyektə şəxsi münasibətini təsvir edən);
5. beşinci sətir - bir söz (bütövlükdə sinxronizasiyanı yekunlaşdıran, nəticə, xülasə)

Bu standart sxemdən kənarlaşmalar etmək də mümkündür. Adətən, sinxronizasiya tərtib etmək tapşırığını verən müəllim mövzuya müvafiq olaraq sinkveynin tərtib formasına da nə qədər ciddi riayət etməli olduğuna özü qərar verir. [8, s.7]

Kimya fənninin tədrisi zamanı sinkveyn üsulundan istifadə üçün geniş imkanlar yaranır. Bu təlim metodundan istifadəyə əsaslanan kimya dərsləri şagirdlər tərəfindən maraqla qarşılanır, anlayışlar daha dərinlən mənimsənilir. Həmçinin bu zaman şagirdlərdə ədəbiyyatla müstəqil işləmək, məlumatları sistemli təhlil etmək və nəticə çıxarmaq bacarıqları artırılır, onların yaradıcı potensialını üzə çıxır və inkişafı üçün əlverişli strategiyalar müəyyən edilir. [2, s.109-111]

Dərsin müxtəlif mərhələlərində sinkveyn metodunu tətbiq etmək olar:

➤ Dərsin giriş hissəsində - keçiriləcək mövzu şagirdlərə bəlli olduqdan sonra, müəllim bu metodun köməyiylə şagirdlərin həmin mövzu ilə tanışlıq dərəcəsini müəyyən etməyə, onların ilkin təsəvvürlərini öyrənməyə müvəffəq ola bilər;

➤ Məlumatların müzakirəsi mərhələsində – bu mərhələdə sinkveynin tərtib olunması şagirdlərin mövzunu necə mənimsədiklərini analiz etmək üçün şərait yaradır, həm də müzakirə prosesini daha da əyləncəli edir;

➤ Refleksiya mərhələsində- mövzu haqqında şagirdlərin fikirlərinin həm yığcam, həm də obrazlı şəkildə ifadə edilməsi imkan verir ki, hər bir şagirdin mövzunu qavrama səviyyəsi müəyyənləşdirilsin.

Pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olduğum 38 nömrəli tam orta məktəbin 7, 8, 9, 11-ci siniflərində müxtəlif dərslər mövzusunda şagirdlər tərəfindən tərtib olunmuş sinkronizasiya nümunələri:

- | | |
|--|---|
| • VII sinif, mövzu – | Su VIII sinif, mövzu – Su |
| 1. Su; | 1. Su; |
| 2. maye, rəngsiz; | 2. Bərk, mürəkkəb; |
| 3. qaynayır, donur, soyuyur; | 3. Oksidləşir, isinir, dissosiasiya olunur; |
| 4. su aktiv metallarla reaksiyaya girir; | 4. "Susuz həyat mümkün deyil!" |
| 5. maddə. | 5. Elektrolit |
| • IX sinif, mövzu – Sabun | XI sinif, mövzu – Sabun |
| 1. Sabun; 1. Sabun; | |
| 2. bərk, ətirli | 2. Bərk, maye |
| 3. köpüklənir, sürüşür, qoxur | 3. Hidroliz edir, yuyulur, köpüklənir |
| 4. Gözə toxunduqda göynədir; | 4. Cəld suda pis köpüklənir; |
| 5. Maddə. | 5. Duz |

Metodun üstünlükləri aşağıdakılardır [6, s. 79-80]:

1. Sinkveyn üsulu ilə əldə olunan nəticələr daha yaradıcı və orijinal olur;
2. Hər hansı bir fənn üçün şagirdlərin müəyyən mövzu haqqında mövcud biliyini yoxlamaqda təsirli forma hesab oluna bilər və sinkronizasiya yazmaq səviyyə yoxlayıcı testdən daha az vaxt (10-15 dəqiqə) aparır;
3. Şagirdlərin lüğət ehtiyatını artırır;
4. Şagirdlərdə müstəqil, sistemli təhlil etmək bacarıqlarını inkişaf etdirir.
5. Şagirdlərin yaradıcı potensialını üzə çıxardır.

"Synewine" təlim metodundan istifadəyə əsaslanan kimya dərsləri şagirdlər tərəfindən maraqla qarşılanır, anlayışlar daha dərinlən mənimsənilir. Həmçinin bu metod şagirdlərə müxtəlif təlim materialları ilə sərbəst işləmək, informasiyaları sistemli şəkildə təhlil etmək və yığcam, dəqiq nəticə çıxarmaq bacarıqları aşılamaq, onların yaradıcı potensialını üzə çıxaran təlim texnikasıdır.

Problemin aktuallığı. Qloballaşan dünyada yüksək yaradıcı təxəyyül və analitik düşünmə qabiliyyətinə malik kadrların yetişdirilməsi təhsil sahəsinə də öz töhfəsini verəcəkdir, bu baxımdan məktəb yaş dövründən başlayaraq şagirdlərin yaradıcılıq qabiliyyətinin formalaşması və inkişafına yönəlmiş təlim metodunun tətbiqini məsələsini aktual hesab etmək olar.

Problemin elmi yeniliyi. Müasir dövrün və təhsilin tələblərinə cavab verən kadrların yetişdirilməsini təklif edir;

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Haqqında bəhs olunan təlim metodundan ümumtəhsil məktəblərində müəllim və şagirdlər tərəfindən pedaqoji prosesdə istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün kimya fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu), VII-XI siniflər. Bakı, 2013.
2. Kimya – 11: Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəblərinin 11-ci sinifləri üçün dərslik. Bakı, 2018.
3. Kimya – 7: Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəblərinin 7-ci sinifləri üçün dərslik. Bakı, 2019.
4. Kendivan O.D-S. Practice-oriented tasks in teaching chemistry // Chemistry at school, 2009, №. 8, p. 43-48.
5. Kurikulum, : metodika və pedaqogika (vəsait). Bakı, 2023.
6. Vijayalakshmi M. "Modern Teaching Techniques in Education", Avinashilingam University, February 2019.
7. <https://kerchtt.ru/en/chto-takoe-slovo-sinkvein-sinkvein-effektivnyi-pri-m-tehnologii-razvitiya/>

З.Х. Нагизаде**Применение метода «синквейн» в обучении химии****Резюме**

Адаптироваться к быстро меняющемуся миру, идти в ногу с инновациями и быть востребованным в мире бизнеса – одна из актуальных задач современности. Для этого в педагогическом процессе постоянно применяются различные инновационные подходы, технологии и инструменты обучения. Методика обучения «Синквейн» является одной из таких технологий, она служит для формирования творческого и критического мышления учащихся, развития умения соединять несколько слов путем анализа имеющихся знаний, активизации и увеличения словарного запаса, а также оценки знаний учащихся в кратком виде. период времени. Этот универсальный метод обучения помогает учащимся заинтересоваться, лучше понять изучаемый материал и сделать суждения.

Z.H. Naghizadeh**Application of the 'syncwine' method in teaching chemistry****Summary**

Adapting to the rapidly changing world, keeping up with innovations and being in demand in the business world is one of the urgent issues of our time. For this, various innovative approaches, training technologies and tools are constantly applied in the pedagogical process. The "Syncwine" training method is one of those technologies, it serves to form students' creative and critical thinking, develop the ability to combine several words by analyzing their existing knowledge, activate and increase vocabulary, as well as evaluate student knowledge in a short period of time. This universal teaching method helps students to be interested, to understand the studied material better and to make judgments.

Redaksiyaya daxil olub: 05.09.2023